

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
AGENCIJA ZA BANKARSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE**

I N F O R M A C I J A

O SEKTORU LEASINGA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

31. 12. 2013.

Sarajevo, ožujak 2014. godine

I. UVOD	3
II. POSLOVNE PERFORMANSE LEASING SEKTORA U FEDERACIJI BIH	5
1. STRUKTURA LEASING SEKTORA	5
1.1. Status, broj i poslovna mreža	5
1.2. Struktura vlasništva.....	5
1.3. Kadrovska struktura	5
2. FINANCIJSKI POKAZATELJI POSLOVANJA	6
2.1. Bilanca stanja	6
2.1.1. Kvaliteta aktive	8
2.2. Struktura pasive.....	11
2.3. Profitabilnost	12
3. STRUKTURA PLASMANA, TRŽIŠNI UDJEL, NOMINALNE I EFEKTIVNE KAMATNE STOPE I PRIGOVORI KORISNIKA LEASINGA	14
3.1. Struktura plasmana prema predmetu i vrsti leasinga.....	14
3.2. Tržišni udjel prema finansijskom volumenu i broju ugovora	15
3.3. Ponderirana nominalana i efektivna kamatna stopa	16
3.4. Prigovori korisnika leasing usluga	18
III. USKLAĐENOST POSLOVANJA SA STANDARDIMA SPREČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORISTIČKIH AKTIVNOSTI	19
IV. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	20
V. PODZAKONSKI AKTI AGENCIJE ZA POSLOVANJE LEASING DRUŠTAVA ..	21
PRILOZI	23
Prilog 1. Osnovni podaci o leasing društvima	23
Prilog 2. Pregled vlasničke strukture leasing društava.....	24
Prilog 3. Pregled rezervi za zajmove leasing društava	25
Prilog 4. Pregled rezervi za finansijski leasing	25
Prilog 5. Konsolidirana bilanca stanja.....	26
Prilog 6. Konsolidovani račun dobiti i gubitka	27
Prilog 7. Rangiranje bilančne sume.....	28
Prilog 8. Struktura i broj prigovora korisnika leasinga	29

I. UVOD

Agencija za bankarstvo Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Agencija) kao regulatorna institucija koja obavlja nadzor leasing društava, sačinila je Informaciju o sektoru leasinga u Federaciji BiH na dan 31.12.2013. na temelju analize konačnih nerevidiranih izvješća o poslovanju koje su leasing društva dostavila Agenciji (posredni-off site nadzor), podacima kojima raspolaže konstatiranim u kontrolama na licu mjesta (neposredni-on site nadzor), te ostalim informacijama i podacima koje leasing društva dostavljaju Agenciji.

Poslovanje leasing društava u Federaciji BiH je regulirano Zakonom o leasingu koji je stupio na snagu 3. 1. 2009. („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, broj: 85/08, 39/09 i 65/13). Zakonom su definirani uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak rada leasing društava, prava i obveze subjekata u poslovima leasinga, upravljanje rizicima, financijsko izvješćivanje, aktivnosti leasing društava na sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma i nadzor nad poslovanjem leasing društava.

Nadzor nad leasing društvima je uspostavljen nakon izdavanja licencije za rad leasing društvima od strane Agencije s ciljem stalnog praćenja poslovanja i financijskog stanja svakog pojedinačnog leasing društva i sektora leasinga u Federaciji BiH u cjelini, utvrđivanjem usklađenosti poslovanja leasing društava s važećim propisima, te analiziranjem i provjerama financijskih izvještaja leasing društava.

Tijekom 2012. i 2013. godine ekonomski trendovi u okruženju negativno utječu na domaću ekonomiju kroz prelijevanje dužničke krize iz eurozone i iz regije. Navedeno uzrokuje trend slabljenja domaće potražnje koji je prisutan od 2010. godine i koji je usporio poslovne aktivnosti leasing društava.

Ohrabrujući pokazatelj koji bi u narednom razdoblju mogao uzrokovati povćanu potražnju za leasing proizvodima je rast industrijske proizvodnje tijekom 2013. godine za 6,7% u odnosu na prethodnu godinu.

Utjecaj krize na realni sektor je evidentan, a posljedice će se i u narednom razdoblju neminovno odražavati i na ekonomsko okruženje u kome posluju leasing društva, što je i utjecalo na bilanćnu sumu leasing društava u Federaciji BiH, koja je na dan 31. 12. 2013. iznosila 578.101 tisuća KM, što je za 16,74% ili za 116.263 tisuća KM manje u odnosu na 31.12.2012. Navedeni iznos aktive odnosi se na šest leasing društava, dok je u bilanćnoj sumi na dan 31.12.2012. iskazana aktiva sedam leasing društava.

Napominjemo da je Agencija u trećem kvartalu 2013. godine jednom leasing društvu oduzela dozvolu za obavljanje poslova leasinga uslijed nepostupanja po nalogu za otklanjanje nezakonitosti i nepravilnosti konstatiranih kontrolom usklađenosti poslovanja sa standardima sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma. Agencija je po osnovi prethodno navedenog Rješenja o oduzimanju dozvole nadležnom sudu dostavila zahtjev za pokretanje likvidacijskog postupka i druge pravne radnje sukladno zakonskim odredbama. Tijekom četvrtog kvartala 2013. godine došlo je do preuzimanja dijela portfelja (potraživanja po

ugovorima financijskog leasinga) koji je pripadao leasing društvu kojem je oduzeta dozvola od strane leasing društva koje posjeduje dozvolu za obavljanje poslova leasinga (vrijednost preuzetog portfelja cca 1 milijun KM).

Ukoliko se usporede pojedinačne bilančne sume šest leasing društava koja na 31.12.2013. imaju dozvolu za obavljanje poslova leasinga sa 31.12.2012., dolazi se do zaključka da je kod jednog leasing društva evidentan porast bilančne sume u iznosu od 4.246 tisuća KM, dok je kod pet leasing društava evidentiran pad bilančne sume u ukupnom iznosu od 94.743 tisuće KM.

Smanjenje ukupne bilančne sume u odnosu na isto razdoblje prethodne godine uzrokovano je činjenicom da je jednom leasing društvu oduzeta dozvola za obavljanje poslova leasinga (smanjenje u iznosu od 25.766 tisuća KM, te bilančna suma istog nije iskazana u podacima na dan 31.12.2013.), preuzimanjem značajnog iznosa potraživanja od jednog leasing društva po osnovi ugovora o zajmu kojim je financirana izgradnja poslovnog objekta od strane nerezidentne komercijalne banke (iznos smanjenja 25.745 tisuća KM), povećanja rezervi za potraživanja po ugovorima zajma od supsidijarnih i trećih osoba kod jednog leasing društva i značajni otpisi i ispravke vrijednosti potraživanja i umanjenje vrijednosti zaliha izuzetih predmeta leasinga.

U razdoblju od 1.1. do 31.12.2013. na razini djelatnosti leasinga u Federaciji BiH kao rezultat poslovanja ostvaren je gubitak u iznosu od 40.658 tisuća KM. Tri leasing društva su iskazala negativan financijski rezultat u iznosu od 45.929 tisuća KM, dok su tri leasing društva iskazala pozitivan financijski rezultat u iznosu od 5.271 tisuća KM.

Ukupni kapital leasing društava je na dan 31.12.2013. iznosio 35.962 tisuća KM. U usporedbi sa 31.12.2012., navedena pozicija je manja za 12.622 tisuća KM ili 25,98%. Pored značajnog iznosa iskazanog gubitaka na razini sektora leasinga u Federaciji BiH, svih šest leasing društva je iskazalo kapital veći od zakonom propisnog minimuma.

Neposredni nadzor nad poslovanjem leasing društava provode ovlaštene osobe Agencije sveobuhvatnim i ciljanim kontrolama - pregledom poslovanja na licu mjesta. Kontroliranim leasing društvima nakon konačnosti zapisnika izdaju se nalozi za otklanjanje utvrđenih nezakonitosti i nepravilnosti u cilju unapređenja, zakonitosti, profitabilnosti, solventnosti i sigurnosti u poslovanju.

Nepravilnosti utvrđene neposrednim nadzorom leasing društava u razdoblju od 1.1. do 31.12.2013. odnosile su se uglavnom na unapređenje internih akata kojima se definiraju rizici u poslovanju, unapređenje internih akata u segmentu računovodstvene funkcije leasing društava, nepoštivanje ugovornih odredaba od strane leasing društava u kontekstu ugovorenog usklađivanja kamatne stope s varijabilnim indeksom, nedostatka sustava internih kontrola u segmentu kvalitete postupanja po internim aktima, nepoštivanje odredaba Zakona o obveznim odnosima u kontekstu visine i metodologije izračuna zatezних kamata, dostave neadekvatnih

podataka u Centralni registar kredita kod Centralne banke BiH po osnovi otpisanih potraživanja i izbjegavanje prometa preko blokiranih računa dužnika.

U podatke iskazane u Informaciji na dan 31.12.2013. nisu uključeni podaci leasing društva kojem je oduzeta dozvola za obavljanje poslova leasinga, ukoliko nije drukčije naznačeno.

II. POSLOVNE PERFORMANSE LEASING SEKTORA U FEDERACIJI BIH

1. STRUKTURA LEASING SEKTORA

1.1. Status, broj i poslovna mreža

Djelatnost leasinga u Federaciji BiH na dan 31.12.2013. obavljalo je 6 leasing društava, dok je u razdoblju od 2010. do 2011. godine poslove leasinga obavljalo 8 leasing društava. Šest leasing društava registriranih u Federaciji BiH obavlja poslove leasinga u 20 podružnica, od kojih se 16 podružnica nalazi u Federaciji BiH i 4 podružnice u Republici Srpskoj.

Dozvolu za obavljanje poslova leasinga posjeduju sljedeća leasing društva:

1. ASA Aleasing d.o.o. Sarajevo,
2. NLB Leasing d.o.o. Sarajevo,
3. Raiffeisen Leasing d.o.o. Sarajevo,
4. S-Leasing d.o.o. Sarajevo,
5. UniCredit Leasing d.o.o. Sarajevo i
6. VB Leasing d.o.o. Sarajevo.

1.2. Struktura vlasništva

Tijekom 2013. godine jedno leasing društvo je imalo izmjenu u strukturi vlasništva na način da je u vlasničku strukturu uključeno nova rezidentna pravna osoba koja pripada istoj grupaciji dok je jedno leasing društvo imalo povećanje vlasničkog udjela domaće banke u temeljnom kapitalu.

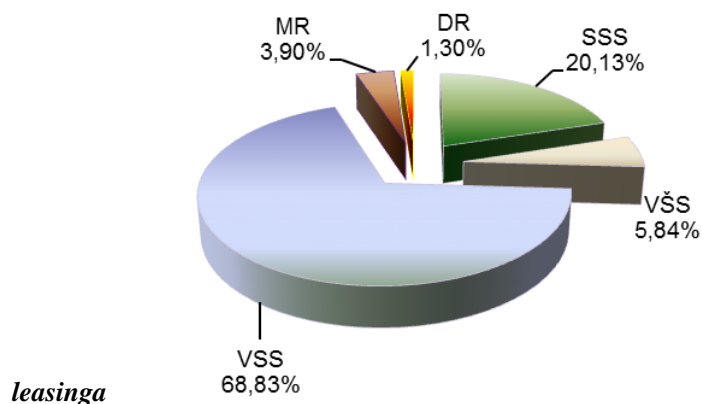
I dalje se tri leasing društva nalaze u 100% vlasništvu nerezidentnih pravnih osoba, dva leasing društva se nalaze u većinskom vlasništvu (preko 51%) nerezidentnih pravnih osoba, dok se jedno leasing društvo nalazi u većinskom vlasništvu rezidentnih pravnih osoba. Detaljni podaci o pregledu vlasničke strukture leasing društava dani su u Prilogu 2. Informacije.

1.3. Kadrovska struktura

Na dan 31.12.2013. u sektoru leasinga je zaposleno 154 zaposlenika, što predstavlja smanjenje od 7,23% ili 12 zaposlenika u odnosu na 31.12.2012. Od ukupnog smanjenja broja zaposlenih, 6 zaposlenika se odnosi na leasing društvo kojem je oduzeta dozvola za obavljanje poslova leasinga u trećem kvartalu 2013. godine. Pored navedenog broja

zaposlenih, u leasing društvima je na dan 31.12.2013. angažirano još 30 radnika putem studentskog servisa i preko organizacija koje posreduju u zapošljavanju, od čega se 66,67% odnosi na zaposlenike jednog leasing društva. U usporedbi sa 31.12.2012., broj povremeno zaposlenih je smanjen za 9 zaposlenika ili 23,08%.

Grafikon 1. Kvalifikacijska struktura zaposlenih u sektoru

Efikasnost zaposlenih prilikom ocjene performansi leasing društva mjeri se putem omjera aktive i broja zaposlenih (aktiva po zaposlenom). Na dan 31.12.2013. na razini sektora leasinga na svakog zaposlenog se odnosi 3.754 tisuća KM aktive (31.12.2012. godine – 4.183 tisuća KM po zaposlenom). Analitički pokazatelji za pojedinačna društva kreću se u rasponu od 2.381 do 5.701 tisuća KM aktive po zaposlenom. Istodobno, na dan 31.12.2013., u sektoru mikrokreditnih organizacija i fondacija ovaj pokazatelj je iznosio 339 tisuće KM, a u sektoru bankarstva 2.191 tisuća KM aktive po zaposlenom.

2. FINANCIJSKI POKAZATELJI POSLOVANJA

2.1. Bilanca stanja

Ukupna bilančna suma leasing društava u Federaciji BiH na dan 31.12.2013. je iznosila 578.101 tisuća KM, što je za 116.263 tisuća KM ili 16,74% manje u odnosu na 31.12.2012. Pojedinačno promatrano, kod jednog leasing društva je evidentan porast bilančne sume u ukupnom iznosu od 4.246 tisuća KM, kod pet društava evidentiran pad bilančne sume u ukupnom iznosu od 94.743 tisuće KM, dok je jednom leasing društvu izuzeta dozvola za obavljanje poslova leasinga čija je bilančna suma na dan 31.12.2012. iznosila 25.766 tisuća KM.

Na značajno smanjenje bilančne sume su utjecale sljedeće činjenice:

- oduzimanje dozvole za obavljanje poslova leasinga jednom leasing društvu,
- kod jednog leasing društva došlo je do preuzimanja potraživanja po osnovi ugovora o zajmu kojim je financirana izgradnja poslovnog objekta od strane nerezidentne komercijalne banke,

- jedno leasing društvo je po osnovi odluke vlasnika obustavilo nova financiranja s ciljem stabilizacije poslovanja i sanacije postojećih problematičnih plasmana,
- dva leasing društva su iskazala značajne iznose novih ispravki vrijednosti potraživanja po ugovorima financijskog leasinga i zajma, otpise potraživanja i umanjenje vrijednosti zaliha izuzetih predmeta leasinga,
- smanjen volumen novih financiranja.

Na dva najveća leasing društva (promatrano po veličini aktive) odnosi se 59,93% od ukupne aktive leasing društava.

U strukturi ukupne aktive leasing društava najznačajniji udjel su imala neto potraživanja po osnovi financijskog leasinga koja iznose 367.182 tisuća KM ili 63,52% od ukupne aktive sektora leasinga. U usporedbi sa 31.12.2012., neto potraživanja po osnovi financijskog leasinga su manja za 60.441 tisuća KM ili 14,13%, dok su bruto potraživanja po osnovi financijskog leasinga manja za 81.239 tisuća KM ili 15,40%.

Neto potraživanja po osnovi zajma su na dan 31.12.2013. iznosila 63.957 tisuća KM ili 11,06% od iznosa ukupne aktive sektora leasinga. U odnosu na 31.12.2012., neto potraživanja po osnovi zajma su smanjena za 42.312 tisuća KM ili 39,82%. Značajno smanjenje portfelja zajma je uzrokovano spomenutim preuzimanjem potraživanja kod jednog leasing društva od strane nerezidentne komercijalne banke (cca 25 milijuna KM), kao i otpisima nenaplativih potraživanja po osnovi zajma.

Od ukupno iskazanog iznosa neto potraživanja po osnovi zajma, 61.146 tisuća KM ili 95,60% se odnosi na potraživanja jednog leasing društva, koje u svom portfelju ima značajne iznose potraživanja po zajmu, od kojih se 44.074 tisuća KM ili 68,91% odnosi na potraživanja od subsidijarnih osoba, putem kojih su prije stupanja na snagu Zakona o leasingu financirani projekti izgradnje nekretnina.

Iskazano stanje bilančne pozicije novac i novčani ekvivalenti na dan 31.12.2013. je iznosilo 41.775 tisuća KM, što je za 26.859 tisuća KM ili 180,07% više u odnosu na 31.12.2012. Udjel navedene pozicije u ukupnoj aktivi se povećao sa 2,15%, koliko je iznosio na kraju 2012. godine, na 7,23% koliko je iznosilo na dan 31.12.2013. Iskazano stanje pozicije plasmani bankama je na dan 31.12.2013. iznosilo 15.461 tisuća KM, što je za 2.794 tisuća KM ili 22,06% više u odnosu na 31.12.2012. Navedena pozicija se uglavnom odnosi na oročena sredstva društava kod komercijalnih banaka. Stanje prethodno navedenih pozicija ukazuje na povećanu likvidnost sektora u cjelini i povećanje kreditnog potencijala leasing društava, uslijed smanjene potražnje za leasing proizvodima.

Neto vrijednost osnovnih sredstava financiranih putem operativnog leasinga na dan 31.12.2013. je iznosila 25.297 tisuća KM i za 4.395 tisuća KM ili 14,80% je manja u odnosu na 31.12.2012. Pojedinačno promatrano, kod svih leasing društava je evidentirano smanjenje neto vrijednosti osnovnih sredstava financiranih putem operativnog leasinga.

U Tablici 1. Informacije prikazani su podaci neto bilančnih pozicija aktive po izvještajnim razdobljima.

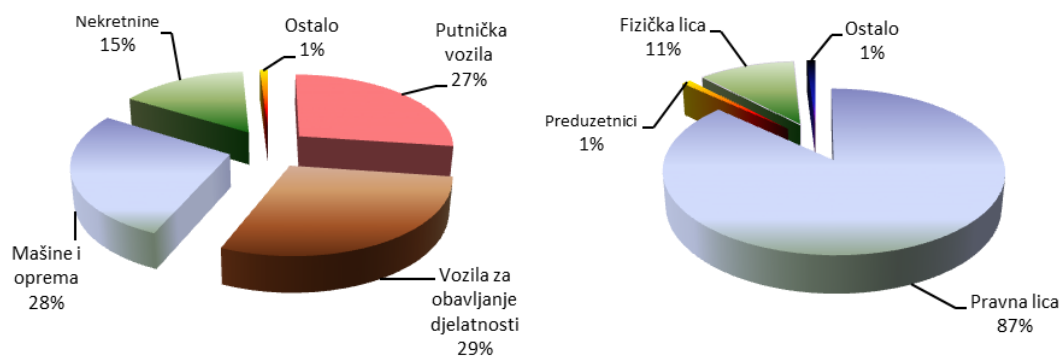
Tablica 1. Struktura neto bilančnih pozicija aktive

(000 KM)

Bilančne pozicije	31.12.2012	% udjel u aktivi	31.12.2013	% udjel u aktivi	31.12.2013 / 31.12.2012
Financijski leasing - neto	427.623	61,58%	367.182	63,52%	-14,13%
Operativni leasing - neto	29.692	4,29%	25.297	4,38%	-14,80%
Zajam - neto	106.269	15,30%	63.957	11,06%	-39,82%
Ostala aktiva	130.780	18,83%	121.665	21,04%	-6,97%
Ukupna aktiva	694.364	100,00%	578.101	100,00%	-16,74%

U strukturi potraživanja prema korisniku leasinga i predmetu leasinga nije bilo značajnijih promjena u odnosu na prethodna izvještajna razdoblja.

Grafikon 2. Struktura potraživanja po osnovi financijskog leasinga prema predmetu i korisniku leasinga na dan 31.12.2013.

U strukturi bilančne sume financijskog sektora koji nadzire Agencija, na sektor leasinga se odnosi 3,51% od ukupne bilančne sume, dok se na bankarski sektor odnosi 93,61% i 2,88% na mikrokreditni sektor.

2.1.1. Kvaliteta aktive

Prema podacima iz izvješća leasing društava, rezerve za gubitke po financijskom leasingu na dan 31.12.2013. iskazane su u iznosu od 23.301 tisuća KM, što predstavlja smanjenje za 1.302 tisuća KM ili 5,29% u odnosu na 31.12.2012. Ukoliko se uzme u obzir činjenica da su ukupna bruto potraživanja po financijskom leasingu manja za 15,40% u odnosu na 31.12.2012. godine, može se konstatirati da smanjenje rezervi za gubitke u odnosu na isto razdoblje prethodne godine ne prati smanjenje bilančne sume.

Detaljnijom analizom izvješća leasing društava konstatirano je da je značajan iznos formiranih rezervi za gubitke po financijskom leasingu na dan 31.12.2013. uzrokovan i činjenicom da su

leasing društva u izvješćima iskazala 5.908 tisuća KM više obračunatih i izdvojenih rezervi (rezerve formirane u iznosu većem od minimalno propisanog). Navedeni iznos se odnosi na rezerve formirane od strane tri leasing društva, od čega se na jedno društvo odnosi 5.572 tisuća KM ili 94,31% od ukupno iskazano iznosa više obračunatih i izdvojenih rezervi. Ukoliko se iz iznosa ukupno formiranih rezervi isključi iznos više obračunatih rezervi i isti uspoređi s iznosom formiranih rezervi na dan 31.12.2012., evidentno je smanjenje rezervi u iznosu od 7.210 tisuća KM ili 29,31%, što ukazuje na činjenicu da u usporedbi sa 31.12.2012. nije došlo do pogoršanja kvalitete potraživanja po financijskom leasingu.

U prilog prethodno navedenoj konstataciji se može navesti i činjenica da je u strukturi potraživanja po financijskom leasingu na dan 31.12.2013. iskazano 15.171 tisuća KM dospjelih neizmirenih potraživanja, dok je u istom razdoblju prethodne godine iskazan iznos od 26.586 tisuća KM, što je za 75,24% više u odnosu na 31.12.2013.

U Tablica 2. Informacije je iskazan uporedni pregled formiranih rezervi po kategorijama kašnjenja.

Pojedinačno promatrano, na dva najveća leasing društva (promatrano po veličini aktive) se odnosi 67,55% formiranih rezervi za gubitke. Kod dva leasing društva je evidentiran porast formiranih rezervi za gubitke u odnosu na 31.12.2012. u ukupnom iznosu od 6.603 tisuća KM, od čega se na jedno leasing društvo odnosi 6.195 tisuća KM ili 93,82%.

Tablica 2. Usporedni prikaz formiranih rezervi za financijski leasing po kategorijama kašnjenja

(000 KM)

Dani kašnjenja	Ukupne rezerve 31.12.2012	Ukupne rezerve 31.12.2013	% promjene
0-60	552	701	26,99%
60-90	649	385	-40,68%
90-180	4.383	9.425	115,04%
preko 180	16.280	12.444	-23,56%
preko 360	2.739	346	-87,37%
UKUPNO	24.603	23.301	-5,29%

Rezerve za zajmove na dan 31.12.2013. su iznosile 7.526 tisuća KM i povećane su za 3.606 tisuća KM ili 91,99% u odnosu na 31.12.2012., kada su rezerve za zajmove iznosile 3.920 tisuća KM. Od ukupnog iznosa formiranih rezervi za zajmove na dan 31.12.2013., 7.488 tisuća KM ili 99,50% se odnosi na rezerve formirane od strane jednog leasing društva koje u svom portfelju ima najznačajniji iznos potraživanja po ugovorima zajma od subsidijarnih osoba. Tijekom 2013. godine je došlo do značajnog pogoršanja kvalitete portfolija subsidijarnih osoba nastalih po ugovorima financijskog leasinga nekretnina (poslovni objekti) odobrenih korisnicima leasinga prije stupanja na snagu Zakona o leasingu, što je u konačnici uzrokovalo i nemogućnost izmirenja obveza od strane subsidijarnih osoba prema leasing društvu.

Ukupan iznos otpisanih potraživanja po financijskom leasingu i zajmu na dan 31.12.2013. je iznosio 87.423 tisuća KM i veći je za 21.366 tisuća KM ili 32,34% u odnosu na 31.12.2012. Od ukupno iskazanog iznosa otpisanih potraživanja, 45.516 tisuća KM ili 52,06% se odnosi na otpise formirane od strane jednog leasing društva.

Uvidom u strukturu otpisanih potraživanja konstatirano je da je tijekom 2013. godine izvanbilančno evidentirano novih potraživanja u iznosu od 23.545 tisuća KM, od čega se 11.745 tisuća KM ili 49,88% odnosi na otpise formirane od strane jednog leasing društva.

Promatrano u istom razdoblju, po osnovi naplate izvanbilančnih potraživanja je evidentiran iznos od 2.091 tisuću KM, što ukazuje na činjenicu da je naplata otpisanih potraživanja u leasing društvima otežana, s obzirom da kriteriji za odobravanje istih nisu bili adekvatni ili nisu bile ispoštovane interno definirane politike i procedure koje se odnose proces odobravanja financiranja (nefunkcioniranje sustava internih kontrola).

Tržišna vrijednost izuzetih predmeta leasinga na dan 31.12.2013., uslijed raskida leasing ugovora s korisnikom leasinga ili istekom ugovora kod kojih nije ugovoren otkup predmeta leasinga, iznosila je 33.531 tisuća KM i veća je za 107 tisuća KM ili 0,32% u odnosu na 31.12.2012. Iskazana vrijednost se odnosi na 168 jediničnih komada, što je 29 jedinica ili 20,86% više u odnosu na 31.12.2012. U Tablici 3. Informacije je iskazana usporedna struktura izuzetih predmeta leasinga na dan 31.12.2012. i 31.12.2013.

Tablica 3. Broj i vrijednost izuzetih predmeta leasinga

(000 KM)

Red. Broj	VRSTA PREDMETA LEASINGA	31.12.2012		31.12.2013	
		Broj jedinica	Procijenjena tržišna vrijednost predmeta leasinga	Broj jedinica	Procijenjena tržišna vrijednost predmeta leasinga
1.	Putnička vozila	62	771	98	1.713
2.	Vozila za obavljanje djelatnosti (terenska i putnička)	29	507	31	429
3.	Strojevi i oprema	27	5.962	18	6.613
4.	Nekretnine	20	26.181	21	24.776
5.	Šinska vozila, plovni i zrakoplovni objekti	1	3	0	0
6.	Aparati za kućanstvo	0	0	0	0
7.	Ostalo	0	0	0	0
Ukupno		139	33.424	168	33.531

Pojedinačno promatrano, 31.067 tisuća KM ili 92,65% od ukupne vrijednosti predmeta leasinga koji su u posjedu leasing društava se odnosi na dva leasing društva. Spomenuta leasing društva su s krajem godine vršila usklađivanja knjigovodstvene s tržišnom vrijednošću izuzetih predmeta leasinga, što je u konačnici uzrokovalo značajno smanjenje procijenjene vrijednosti u odnosu na isti ili nešto veći broj izuzetih predmeta leasinga i negativne efekte na račun dobiti i gubitka kod istih.

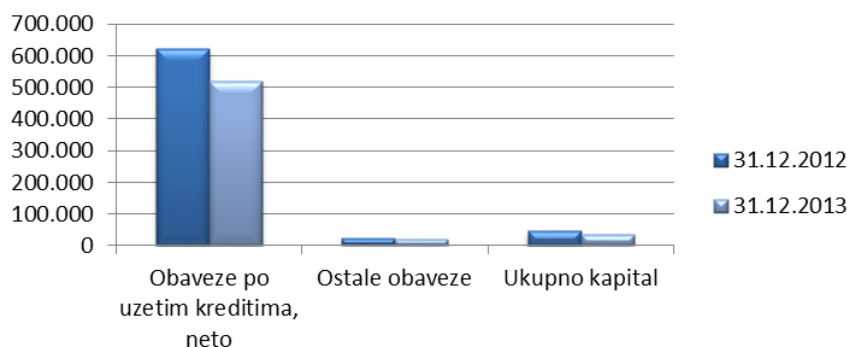
Od ukupno iskazanog iznosa procijenjene vrijednosti izuzetih predmeta leasinga na dan 31.12.2013. godine, 73,88% se odnosi na nekretnine (poslovni objekti) po kojima su leasing društva ušla u posjed iz razloga nepoštivanja ugovornih obveza od strane korisnika leasinga. Ukupan iznos navedene pozicije se odnosi na dva leasing društva. Trenutna tržišna situacija i

neadekvatni kriteriji odobravanja financiranja uzrokuju otežanu prodaju ili novo financiranje preuzetih nekretnina, naročito ukoliko se uzme u obzir i činjenica da su preuzete nekretnine uglavnom poslovno-proizvodni objekti.

2.2. Struktura pasive

Obveze po uzetim kreditima na 31.12.2013. i dalje predstavljaju dominantnu poziciju u strukturi ukupne pasive leasing društava (90,06% od ukupnog iznosa bilančne sume). U Grafikonu 3. Informacije iskazana je usporedna struktura pasive sektora na dan 31.12.2012. i 31.12.2013.

Grafikon 3. Struktura pasive – usporedni podaci (000 KM)

Ukupne obveze po kreditima na dan 31.12.2013. iznose 520.625 tisuća KM i smanjene su za 101.978 tisuća KM ili 16,38% u odnosu na 31.12.2012. Od ukupnog iznosa obveza po uzetim kreditima, 456.159 tisuća KM ili 87,62% se odnosi na dugoročne obveze.

U strukturi izvora financiranja, na zaduženja komercijalnih stranih i domaćih banaka koje uglavnom pripadaju grupacijama kojima leasing društva pripadaju se odnosi 58,09% od ukupnih kreditnih zaduženja, dok se 16,03% odnosi na direktna zaduženja od osnivača i 25,88% se odnosi na zaduženja od europskih banaka (EIB, EBRD, CEDB i DEG). Sredstva od ovih banaka su po prirodi namjenska i uglavnom se odnose na razvoj srednjih i malih poduzeća, a osigurana su bankarskim garancijama izdanim od strane matičnih banaka ili njihovih holding kompanija.

Ukupna ponderirana nominalna kamatna stopa koju leasing društva plaćaju na izvore sredstava u razdoblju od 1.1. do 31.12.2013. je 2,88% na godišnjoj razini (kamatna stopa izračunata na bazi prosječnog stanja uzetih kredita i kamatnog rashoda u promatranom razdoblju) i manja je u odnosu na razinu prethodnih razdobljs u poslovnoj 2013. godini. Navedeno je uzrokovano činjenicom da su kamatne stope na izvore sredstava leasing društava uglavnom vezane za varijabilni indeks EURIBOR čija je vrijednost tijekom 2013. godine na niskoj razini (vrijednost 3M EURIBOR-a na dan 1.1.2013. godine 0,188%, na 30.6.2013. godine 0,222% i 31.12.2013. godine 0,284%).

Ukupni kapital leasing društava je na dan 31.12.2013. iznosio 35.962 tisuća KM. U usporedbi sa 31.12.2012., navedena pozicija je manja za 12.622 tisuća KM ili 25,98%. Smanjenje je nastalo uslijed činjenice da je jednom leasing društvu koje je imalo značajan iznos kapitala oduzeta dozvola za obavljanje poslova leasinga, kao i uslijed činjenice da je sektor iskazao gubitak u poslovanju. Svih šest leasing društava je iskazalo kapital veći od zakonom propisanog minimalnog iznosa. Tijekom četvrtog kvartala 2013. godine dva leasing društva su imala dokapitalizaciju u ukupnom iznosu od 43 milijuna KM, s ciljem ispunjenja zakonskih uvjeta po osnovi visine kapitala i nastavka poslovanja.

2.3. Profitabilnost

Na razini sektora leasinga u razdoblju od 1.1. do 31.12.2013. ostvaren je gubitak u iznosu od 40.658 tisuća KM. U istom razdoblju prethodne poslovne godine na razini sektora ostvaren je gubitak u iznosu od 23.017 tisuća KM. Analizom pojedinačnih poslovnih rezultata leasing društava konstatirano je da je iskazani gubitak nastao uslijed usklađivanja knjigovodstvene vrijednosti izuzetih predmeta leasinga sa tržišnom (fer) vrijednosti, kao i uslijed novih ispravki vrijednosti i otpisa potraživanja po leasing ugovorima.

Pojedinačno promatrano, tri leasing društva su iskazala negativan finansijski rezultat u iznosu od 45.929 tisuća KM, dok su tri leasing društva iskazala pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 5.271 tisuća KM.

Prihod od kamata na dan 31.12.2013. je iznosio 37.801 tisuća KM. Navedena pozicija je za 8.216 tisuća KM ili 17,85% manja u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Ukoliko se promatraju pojedinačne pozicije prihoda od kamata, pozicija prihoda po osnovi kamata iz finansijskog leasinga je iznosila 28.741 tisuća KM i za 5.064 tisuća KM ili 14,98% je manja u odnosu na isto razdoblje prethodne poslovne godine. Razlog smanjenja prihoda se može obrazložiti smanjenjem kamatonosne aktive leasing društava (pad aktivnog portfelja), smanjenim novim poslovnim aktivnostima i niskim iznosom varijabilnog indeksa za koji su vezani plasmani leasing društava (EURIBOR). Pozicija ostalih prihoda po kamati je smanjena u odnosu na isto razdoblje prethodne godine za 3.139 tisuće KM ili 30,51%. U navedenoj poziciji dominira kamatni prihod po osnovi odobrenih zajmova, čiji je volumen značajno manji u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, što je uzrokovalo i smanjenje ukupnog kamatnog prihoda.

Rashodi po osnovi kamata su iznosili 16.487 tisuća KM, što je za 8.093 tisuća KM ili 32,93% manje u odnosu na isto razdoblje prethodne poslovne godine. Razlog smanjenja kamatnog rashoda je značajno niži iznos kreditnih zaduženja uslijed smanjene kreditne aktivnosti leasing društava i nisku razinu varijabilnog indeksa za koji su vezani izvori sredstava leasing društava (EURIBOR).

Ukupan neto prihod od kamata iskazan za razdoblje od 1.1. do 31.12.2013. je iznosio 21.314 tisuća KM, što predstavlja smanjenje od 123 tisuće KM ili 0,57% u odnosu na isto razdoblje prethodne poslovne godine. Prethodno navedeno ukazuje na činjenicu da je smanjenje

kamatnog prihoda linearno praćeno i smanjenjem kamatnog rashoda, uslijed smanjenja volumena kamatonosne pasive (otplata postojećih kreditnih zaduženja leasing društava).

Kategorija operativnih prihoda je u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine manja za 24.624 tisuće KM ili 47,70% iz razloga jer su pojedina leasing društva u okviru navedene pozicije tijekom 2012. godine knjigovodstveno evidentirale procijenjenu vrijednost izuzetih predmeta leasinga (paralelno s otpisom potraživanja u izvanbilančnu evidenciju).

U okviru kategorije rashoda, troškovi rezervi za gubitke u tekućoj godini su iznosili 28.580 tisuća KM i manji su za 23.741 tisuća KM ili 45,38% u odnosu na prethodno razdoblje iste godine. Uzrok smanjenja navedene pozicije je činjenica da su leasing društva u prethodnoj poslovnoj godini evidentirala značajne rezerve za gubitke po osnovi potraživanja po financijskom leasingu i zajmu kao i značajan iznos otpisanih potraživanja, što je utjecalo na poziciju troškova rezervi za gubitke. Usporedbe radi, tijekom prethodne poslovne godine (1.1. - 31.12.2012.) novi otpisi su iskazani u iznosu od 37.750 tisuća KM, dok su u tekućoj godini iznosili 23.545 tisuća KM.

Značajno visoki poslovni gubici iskazani od strane dva leasing društva ukazuju na činjenicu da ista u prethodnim razdobljima poslovanja nisu usvojila adekvatne mjere i pravila vrednovanja bilančnih pozicija. Značajni iznosi dodatnih ispravaka vrijednosti potraživanja i umanjenja imovine leasing društava su rezultat neadekvatnih politika odobravanja financiranja, financiranja predmeta leasinga po vrijednosti većoj od stvarne tržišne vrijednosti, kao i realnog smanjenja vrijednosti pojedinih vrsta predmeta leasinga (proizvodno-poslovni objekti, specifična oprema i sl.) uslijed efekata financijske krize i smanjenih gospodarskih aktivnosti na području BiH.

Za potrebe analize tržišta leasinga izračunati su pokazatelji poslovanja koji su prikazani u Tablici 4. Informacije.

Tablica 4. Osnovni pokazatelji poslovanja

POKAZATELJI POSLOVANJA	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013
Prinos na prosječnu aktivu (ROA)	-1,64%	-1,54%	-2,85%	-6,39%
Prinos na prosječni kapital (ROE)	-34%	-21%	-31,45%	-60,06%
Prosječna aktivna kamatna stopa (financijski leasing)	8,22%	7,18%	7,19%	7,15%
Prosječna pasivna kamatna stopa	3,45%	3,76%	3,67%	2,88%
Ukupne obveze prema kapitalu	15,05	13,37	13,29	15,08

3. STRUKTURA PLASMANA, TRŽIŠNI UDJEL, NOMINALNE I EFEKTIVNE KAMATNE STOPE I PRIGOVORI KORISNIKA LEASINGA

3.1. Struktura plasmana prema predmetu i vrsti leasinga

Djelatnost leasinga bilježila je i u 2013. godini nastavak trenda smanjenja poslovnih aktivnosti, usporavanje rasta volumena poslovanja. Djelatnost leasinga već treću godinu zaredom bilježi smanjenje vrijednosti novozaključenih ugovora i smanjenje visine aktive. Oporavak tržišta leasinga ovisi o ekonomskoj situaciji u zemlji.

Vrijednost novozaključenih ugovora financijskog i operativnog leasinga u razdoblju od 1.1. do 31.12.2013. je iznosila 181.785 tisuća KM i za 33.142 tisuća KM ili 15,42% je manje u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Broj novozaključenih ugovora iznosi 4.241 što je za 1.159 ugovora ili 21,46% manje u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Prosječna vrijednost ugovora u 2013. godini je iznosila 42,86 tisuća KM i nešto je veća u odnosu na prosječnu vrijednost ugovora u istom razdoblju prošle godine kada je iznosila 40 tisuća KM.

Od ukupno ostvarene vrijednosti novozaključenih ugovora, 171.918 tisuća KM ili 94,57% se odnosi na ugovore financijskog leasinga, s prosječnom (ponderiranom) nominalnom kamatnom stopom od 6,82% i ponderiranom efektivnom kamatnom stopom od 9,27%.

U Tablici 5. Informacije su prikazani usporedni pokazatelji novih financiranja po predmetu leasinga i vrsti ugovora.

Tablica 5. Struktura iznosa financiranja po predmetu leasinga za 2013. godine

(000 KM)

	31.12.2012. godine			31.12.2013. godine		
	Financijski leasing	Operativni leasing	UKUPNO	Financijski leasing	Operativni leasing	UKUPNO
Vozila	135.375	12.556	147.931	125.755	9.816	135.571
Oprema	52.313	791	53.104	42.854	51	42.905
Nekretnine	13.892	0	13.892	2.851	0	2.851
Ostalo	0	0	0	458	0	458
UKUPNO	201.580	13.347	214.927	171.918	9.867	181.785

U ukupan iznos novih financiranja ostvaren u razdoblju od 1.1. do 31.12.2013. uključen je i iznos financiranja koje je ostvarilo leasing društvo sa sjedištem u Republici Srpskoj putem poslovnica na području Federacije BiH (navedeno društvo veći dio poslovnih aktivnosti ostvaruje u Federaciji BiH). Uključeni su i podaci o iznosima financiranja koje je ostvarilo leasing društvo kojem je oduzeta dozvola za obavljanje poslova leasinga u razdoblju 1.1.-31.7.2013.

Napominjemo da je jedno leasing društvo po osnovi odluke vlasnika obustavilo nova financiranja s ciljem stabilizacije poslovanja i sanacije postojećih problematičnih plasmana.

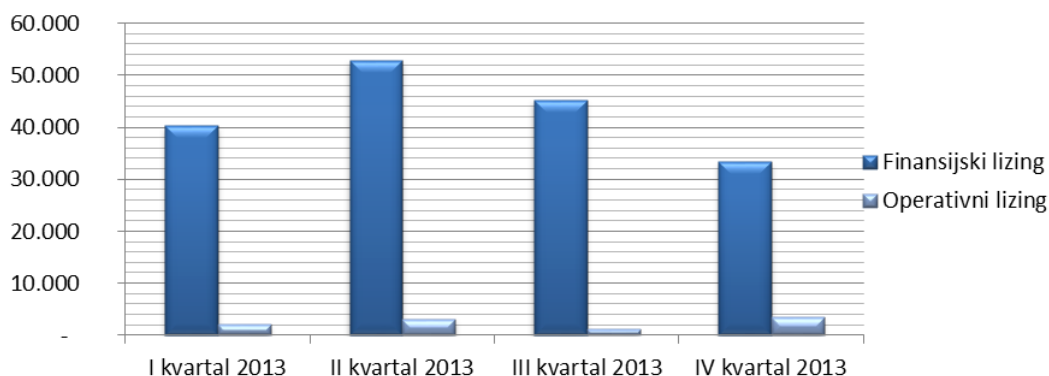
U strukturi novih plasmana prema vrsti korisnika leasinga dominiraju plasmani prema pravnim osobama (90,51% od ukupnog iznosa financiranja tijekom 2013. godine). Kao jedan od bitnih razloga je činjenica da je financiranje putem leasinga za fizičke osobe nepovoljnije u odnosu na kreditne plasmane iz razloga obveze plaćanja PDV-a na kamatu, što predstavlja dodatni trošak klijentima koji nisu PDV obveznici.

Ukupna vrijednost novozaključenih ugovora financijskog i operativnog leasinga tijekom četvrtog kvartala 2013. godine je iznosila 36.847 tisuća KM i manja je za 9.665 tisuća KM ili 20,78% u odnosu na vrijednost novozaključenih ugovora tijekom trećeg kvartala 2013. godine. U usporedbi s četvrtim kvartalnom 2012. godine evidentno je smanjenje vrijednosti novozaključenih ugovora financijskog i operativnog leasinga u iznosu od 19.795 tisuća KM ili 34,95%.

Broj novozaključenih ugovora u četvrtom kvartalu 2013. godine je iznosio 1.028 ugovora, što je za 4,90% više u odnosu na treći kvartal 2013. godine. U usporedbi s četvrtim kvartalom 2012. godine, evidentno je smanjenje za 14,62% ili 176 novozaključenih ugovora.

U Grafikonu 4. Informacije iskazan je usporedni pregled vrijednosti novozaključenih ugovora financijskog i operativnog leasinga po kvartalima u 2013. godini.

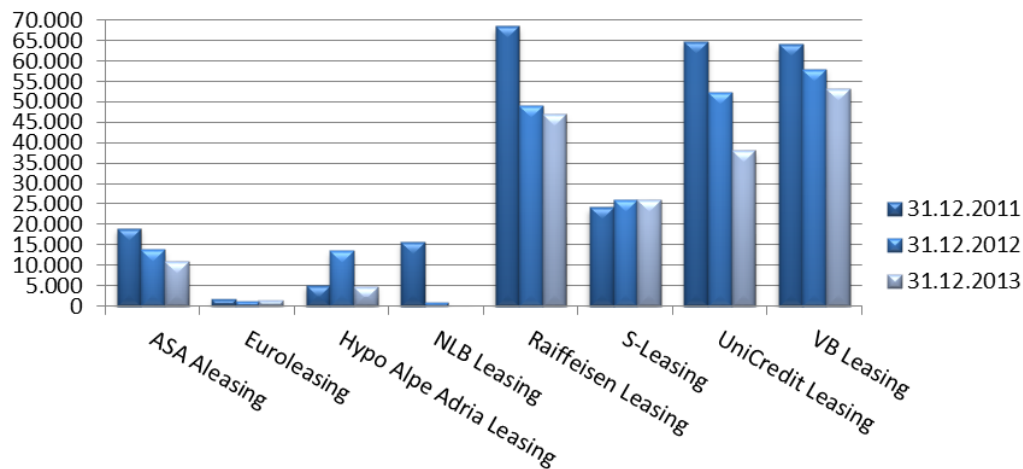
Grafikon 4. Usporedni pregled vrijednosti novozaključenih ugovora u 2013. godini
(u 000 KM)

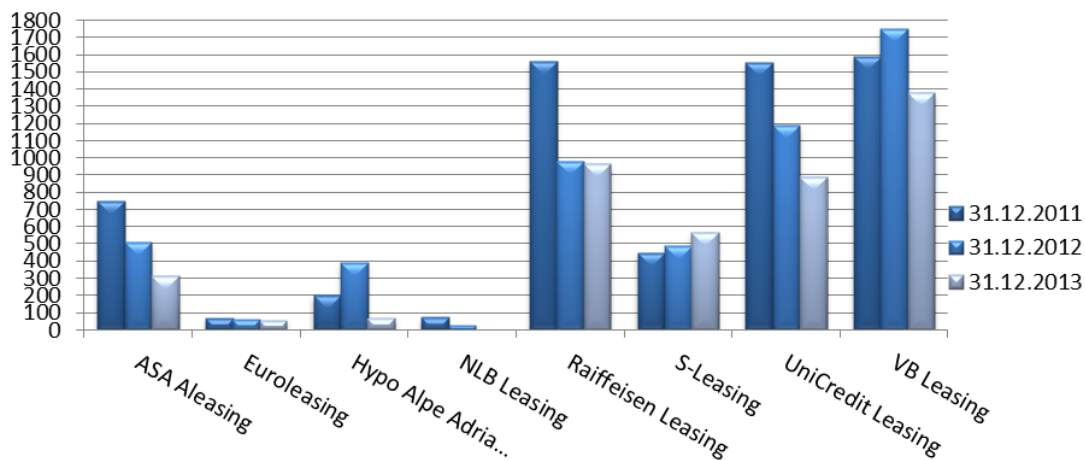
3.2. Tržišni udjel prema financijskom volumenu i broju ugovora

Usporedni prikaz pojedinačnog tržišnog udjela prema ukupnom volumenu i broju novozaključenih ugovora financijskog i operativnog leasinga je iskazano u Grafikonima 5. i 6. Informacije.

Grafikon 5. Tržišni udjel prema volumenu (u 000 KM)

Grafikon 6. Tržišni udjel prema broju ugovora

Na temelju naprijed navedenog grafičkog prikaza je vidljivo da kod dva leasing društva ukupan iznos financiranja ostvaren tijekom 2013. godine nešto veći u usporedbi s ostvarenom realizacijom tijekom 2012. godine, dok je kod preostalih šest leasing društava evidentirano smanjenje volumena novih financiranja u rasponu od 4,35% do 64,42% (izuzev u slučaju leasing društva koje je u potpunosti obustavilo nova financiranja).

3.3. Ponderirana nominalna i efektivna kamatna stopa

Efektivna kamatna stopa predstavlja stvarnu relativnu cijenu ugovora o leasingu izraženu na godišnjoj razini i iskazuje se sukladno Odluci o jedinstvenom načinu i metodi izračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope za ugovore o financijskom leasingu.

Ukupna prosječna nominalna kamatna stopa za ugovore financijskog leasinga zaključene tijekom 2013. godine je iznosila 6,15% za kratkoročne i 6,84% za dugoročne ugovore, dok je efektivna kamatna stopa za kratkoročne ugovore iznosila 9,58%, a za dugoročne 9,26% na godišnjoj razini. Ukupna ponderirana nominalna kamatna stopa za navedeno razdoblje je

iznosila 6,82%, a efektivna 9,27% na godišnjoj razini. U usporedbi s istim razdobljem prethodne poslovne godine kada je iskazana ponderirana nominalna kamatna stopa od 7,40% i efektivna od 10,07% na godišnjoj razini, evidentno je smanjenje kamatnih stopa po ugovorima financijskog leasinga.

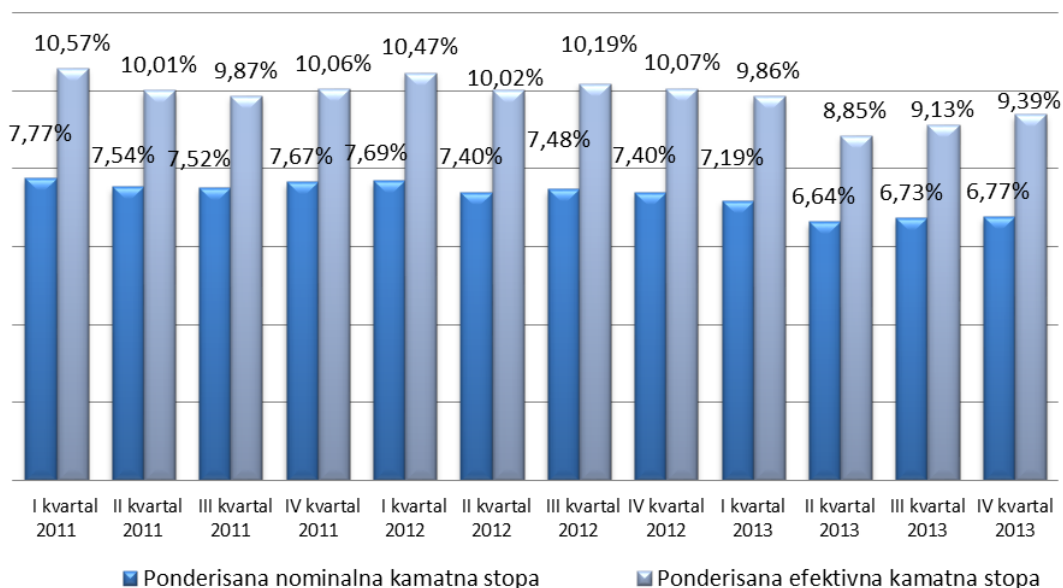
U Tablici 6. Informacije iskazani su podaci o iznosu financiranja, nominalnoj i efektivnoj kamatnoj stopi za ugovore financijskog leasinga zaključene tijekom 2013. godine.

Tablica 6. Prosječna nominalna i efektivna kamatna stopa za ugovore financijskog leasinga zaključene u toku 2013. godine

Redni broj	OPIS	Broj ugovora	Iznos financiranja u (000) KM	Ponderirana nominalna kamatna stopa	Ponderirana efektivna kamatna stopa
1.	Kratkoročni leasing ugovori prema predmetu leasinga:	171	4.614	6,15%	9,58%
a.	putnička vozila	119	2.549	6,47%	10,13%
b.	vozila za obavljanje djelatnosti (terenska i putnička)	31	1.018	5,59%	9,15%
c.	strojevi i oprema	21	1.047	5,92%	8,67%
1.1.	Kratkoročni leasing ugovori prema korisniku leasinga:	171	4.614	6,15%	9,58%
a.	pravne osobe	145	4.268	6,03%	9,22%
b.	poduzetnici	3	56	8,95%	15,74%
c.	fizičke osobe	23	290	7,38%	13,70%
2.	Dugoročni leasing ugovori prema predmetu leasinga:	3.729	167.304	6,84%	9,26%
a.	putnička vozila	1.974	52.943	7,08%	9,74%
b.	vozila za obavljanje djelatnosti (terenska i putnička)	1.228	69.245	6,69%	9,04%
c.	strojevi i oprema	501	41.807	6,72%	9,07%
d.	nekretnine	11	2.851	7,44%	7,95%
e.	ostalo	15	458	8,19%	11,22%
2.1.	Dugoročni leasing ugovori prema korisniku leasinga:	3.729	167.304	6,84%	9,26%
a.	pravne osobe	2.986	150.455	6,82%	9,21%
b.	poduzetnici	90	2.501	7,08%	9,76%
c.	fizičke osobe	653	14.348	6,97%	9,70%
	UKUPNO	3.900	171.918	6,82%	9,27%

Trend smanjenja nominalnih i efektivnih kamatnih stopa u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu je evidentan i u slučaju promatranja ponderiranih nominalnih i efektivnih kamatnih stopa na kvartalnoj razini, a što je uzrokovano smanjenjem varijabilnog indeksa (EURIBOR) za koji su vezane ulazne i izlazne kamatne.

Grafikon 7 . Pregled prosječnih ponderiranih nominalnih i efektivnih kamatnih stopa za ugovore o financijskom leasingu po kvartalima tijekom 2011., 2012. i 2013. godine

Prethodno iskazane nominalne kamatne stope (na polugodišnjoj i kvartalnoj razini) predstavljaju ugovorenu nominalnu kamatnu stopu između leasing društva i korisnika leasinga u trenutku potpisa leasing ugovora, dok prethodno iskazane efektivne kamatne stope predstavljaju diskontne stope kojom se na godišnjoj razini izjednačava sadašnja vrijednost svih budućih i postojećih obveza dogovorenih između leasing društva i korisnika leasinga.

Značajna razlika između nominalne i efektivne kamatne stope je posljedica PDV-a na kamatu, koji je obavezan dio ugovora o financijskom leasingu i koji se plaća unaprijed od strane korisnika leasinga, kreiranje ugovora financijskog leasinga s otkupnom vrijednošću, kao i dodatni troškovi leasing aranžmana koji su često sastavni dio mjesečne najamnine leasing ugovora.

3.4. Prigovori korisnika leasing usluga

Kontrola postupanja po Odluci o uvjetima i načinu postupanja leasing društva po prigovoru korisnika leasing usluga u cilju zaštite prava i interesa korisnika leasinga obavlja se od drugog kvartala 2012. godine.

Tijekom 2013. godine u izvješćima dostavljenim Agenciji evidentirano je ukupno 110 prigovora od strane korisnika leasing usluga. Detaljan pregled status prigovora po kvartalima je iskazan u Prilogu 8. Informacije.

U ukupnom broju dostavljenih prigovora u 2013. godini, na jedno leasing društvo se odnosi 51 prigovor ili 46,40% od ukupno iskazanih prigovora korisnika leasing usluga.

Tablica 7. Struktura prigovora korisnika leasing usluga za 2013. godinu

Red. broj	Status prigovora	31.12.2013. godine			
		Fizičke osobe	Pravne osobe	Ukupno u 2013. godini	Udjel u strukturi %
1.	Pozitivno riješen prigovor	6	23	29	26,40%
2.	Negativno riješen prigovor	23	43	66	60,00%
3.	Prigovor u procesu obrade	2	8	10	9,10%
4.	Prigovor u procesu obrade duže od 30 dana	0	1	1	0,90%
5.	Primljen zahtjev Agencije za izjašnjenje	0	4	4	3,60%
UKUPNO		31	79	110	100,00%

Tijekom četvrtog kvartala 2013. godine leasing društva su u izvješćima iskazala 17 prigovora, od kojih su pozitivno riješena 3 prigovora, negativno riješeno 12 prigovora, dok su dva prigovora dostavljena u Agenciju za bankarstvo. Negativno riješeni prigovori uglavnom se odnose na neosnovano prigovarjanje od strane korisnika leasing usluga zbog nedovlnog razumijevanja ugovornih odredaba o financiranju putem leasinga.

Tri leasing društva tijekom četvrtog kvartala 2013. godine nisu imala prigovora od strane korisnika leasinga usluga.

III. USKLAĐENOST POSLOVANJA SA STANDARDIMA SPREČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORISTIČKIH AKTIVNOSTI

U kontrolama usklađenosti poslovanja leasing društava sa standardima sprečavanja pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti utvrđeno je 50 neusklađenosti i nepravilnosti (7,14 nepravilnosti i neusklađenosti po leasing društvu). Ocjena usklađenosti je vršena na temelju utvrđenih nepravilnosti na temelju kojih je cijenjena kvantiteta rizika, kvaliteta upravljanja rizikom i supervizorska zabrinutost.

Na temelju pojedinačne usklađenosti leasing društava, a iz kojih se izvodi ocjena usklađenosti leasing sektora sa standardima sprečavanja pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti (broj ukupnih neusklađenosti, prosječan iznos tih neusklađenosti, kvantiteta rizika, kvaliteta upravljanja rizikom, iskazana supervizorska zabrinutost) može se zaključiti da je kvantiteta rizika od pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti umjeren, kvaliteta upravljanja ovim rizikom na granici zadovoljavajućeg, s trendom rasta te da ne postoje razlozi za posebnu supervizorsku zabrinutost. (Opisna ocjena: „Ne postoje razlozi za posebnu supervizorsku zabrinutost“, suštinski znači da postoji određena razina supervizorske zabrinutosti).

Kada promatramo usklađenost leasing sektora s odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti, Zakona o leasingu, Odluke o minimalnim standardima aktivnosti leasing društava na sprečavanju pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti, te ostale zakone i provedbene propise koji propisuju obveze leasing društava na sprečavanju pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti, može se zaključiti da je leasing sektor Federacije Bosne i Hercegovine djelomično usklađen s normama koje su propisane ovim zakonima i provedbenim propisima.

IV. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Prema pokazateljima poslovanja leasing društava u Federaciji BiH sa 31.12.2013. može se zaključiti da je poslovanje leasing društava u razdoblju od 1.1. do 31.12.2013. u Federaciji BiH i dalje sa silaznim trendom u odnosu na isto razdoblje prethodne poslovne godine.

Kod pojedinih leasing društava su još uvijek prisutne poteškoće poslovanja koje proizlaze iz naplate postojećih potraživanja koja su nastala u prethodnim razdobljima.

Utjecaj krize na realni sektor je evidentan, a posljedice će se i u narednom razdoblju neminovno odražavati i na ekonomsko okruženje u kome posluju leasing društva.

Prema objavljenim izvješćima asocijacije evropskih leasing kompanija pod nazivom "LeaseEurope" za treći kvartal 2013. godine također je iskazano smanjenje volumena novih financiranja za 5% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, povećan iznos formiranih rezervi za gubitke od 15%, smanjenje portfelja 2% i smanjenje ukupne dobiti od 6,1%. Istodobno, navedena leasing asocijacija je objavila predviđanja za 2014. godinu, bazirana na istraživanjima i analizi poslovanja leasing kompanija u prosincu 2013. godine iz kojih je vidljiv pozitivan trend rasta i poboljšanja poslovanja tijekom prve polovice 2014. godine.

U okviru svojih nadležnosti vezanih za nadzor leasing društava Agencija se rukovodi načelima transparentnosti, izgradnje povjerenja kod leasing društava, kao i adekvatne zaštite korisnika financijskih usluga financiranih putem leasinga s ciljem ostvarivanja financijske stabilnosti pojedinog leasing društva i djelatnosti leasinga na razini Federacije BiH.

Agencija će se u narednom razdoblju fokusirati na sljedeće aspekte:

- nastaviti kontinuiran nadzor leasing društava posrednim i neposrednim kontrolama,
- insistirati na kapitalnom jačanju leasing društava i internom definiranju parametara zaštite kapitala i kapitalne adekvatnosti,
- dopunjavanje podzakonske regulative za leasing sektor koja se odnosi na djelovanje i poslovanje leasing društava,
- zaštita korisnika leasing usluga s ciljem ostvarivanja financijske stabilnosti leasing sektora u cjelini,
- praćenje aktivnosti leasing društava na sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma i unapređivati suradnju s drugim nadzornim i kontrolnim institucijama,

- daljnje unapređenje informacijskog sustava koji će na temelju izvješća leasing društava omogućiti rano upozoravanje i preventivno djelovanje u otklanjanju slabosti u poslovanju leasing društava,
- unapređenje strukture i kvalitete podataka u Centralnom registru kredita kod Centralne banke BiH,
- nastaviti permanentnu edukaciju i stručno osposobljavanje kadrova i
- unapređivati suradnju s Udruženjem leasing društava u BiH, u smislu pružanja stručne pomoći u primjeni zakonske i podzakonske regulative leasing društava kao i prijedloga izmjena zakonskih propisa.

U narednom razdoblju leasing društva se trebaju dodatno fokusirati na kontrolu dospjelih a nenaplaćenih potraživanja, odnosno najveću pažnju trebaju posvetiti nekvalitetnim plasmanima i poduzimanju aktivnosti na unapređenju sustava naplate dospjelih nenaplaćenih potraživanja.

Aktivnosti leasing društava trebaju biti usmjerene na:

- kapitalno jačanje i definiranje parametara zaštite kapitala i kapitalne adekvatnosti,
- unapređenju politika i procedura u upravljanju rizicima kojima su izložena leasing društva u svom poslovanju,
- unapređenje palete proizvoda koji se nude tržištu i pronalaženje novih kanala prodaje,
- uspostavljanje sustava internih kontrola i funkciju unutarnje revizije kao neovisne u izvršavanju svojih zadataka,
- unapređenje informatičke podrške u cilju adekvatnijih računovodstvenih evidencija i kvalitetnijeg izvješćivanja,
- unapređenje u kontekstu zaštite korisnika leasing usluga,
- primjene praksi odgovornog financiranja,
- detaljnije informiranje klijenata o proizvodima koje leasing društva nude u cilju boljeg razumijevanja i ozbiljnijeg pristupa financiranju putem leasinga i
- redovno, ažurno i točno dostavljanje podataka Centralnom registru kredita kod Centralne banke.

V. PODZAKONSKI AKTI AGENCIJE ZA POSLOVANJE LEASING DRUŠTAVA

Na temelju Zakona o leasingu, izdavanje dozvola za osnivanje kao i poslovanje leasing društava detaljno je uređeno podzakonskim aktima Agencije, odnosno odlukama usvojenim od strane Upravnog odbora Agencije (objavljenim u “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” broj: 46/09, 46/11, 48/12 i 110/12), kao i uputama usvojenim od strane direktora Agencije.

Odluke Agencije kojima je definirano osnivanje-izdavanje dozvola za rad i poslovanje leasing društava su:

1. Odluka o uvjetima i postupku za izdavanje i oduzimanje dozvole za obavljanje poslova leasinga,
2. Odluka o uvjetima i postupku za izdavanje i oduzimanje suglasnosti leasing društvu,
3. Odluka o minimalnim standardima aktivnosti leasing društava na sprečavanju pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti,
4. Odluka o jedinstvenom načinu i metodi obračuna i iskazivanju efektivne kamatne stope za ugovor o finansijskom leasingu,
5. Odluka o jedinstvenom načinu i metodi obračuna i iskazivanja leasing naknade po ugovoru o operativnom leasingu,
6. Odluka o obliku i sadržaju izvješća koja leasing društva dostavljaju Agenciji za bankarstvo Federacije BiH i rokovima izvješćivanja,
7. Odluka o minimalnoj visini i načinu formiranja, upravljanja i održavanja rezervi za gubitke i upravljanje rizicima leasing društva,
8. Odluka o nadzoru leasing društava,
9. Odluka o naknadama koje leasing društva plaćaju Agenciji za bankarstvo Federacije BiH,
10. Odluka o uvjetima i načinu postupanja leasing društva po prigovoru korisnika leasing usluga,
11. Uputa za primjenu Odluke o jedinstvenom načinu i metodi obračuna i iskazivanju efektivne kamatne stope za ugovor o finansijskom leasingu,
12. Uputa za izradu izvješća leasing društava.

Broj: U.O.-57-5/14

Sarajevo: 31. ožujka 2014.

PRILOZI

Prilog 1. Osnovni podaci o leasing društvima na dan 31.12.2013.

Redni broj	Naziv leasing društva	Adresa i sjedište	Direktor	Telefon	Datum izdavanja FBA licence	Broj zaposlenika	Web adresa
1.	ASA Leasing d.o.o. Sarajevo	Bulevar Meše Selimovića 16, Sarajevo	Alma Kadrić	+ 387 33 771 222	22.03.2010	15	www.asa-leasing.ba
2.	NLB Leasing d.o.o. Sarajevo	Trg Solidarnosti 2a, Sarajevo	Dalida Međedović	+ 387 33 789 345	19.03.2010	10	www.nlbleasing.ba
3.	Raiffeisen Leasing d.o.o. Sarajevo	Danijela Ozme 3, Sarajevo	Belma Sekavić - Bandić	+ 387 33 254 354	19.01.2010	54	www.rlhb.ba
4.	S-Leasing d.o.o. Sarajevo	Zmaja od Bosne 7 Sarajevo	Elma Hošo	+ 387 33 565 850	11.02.2010	12	www.s-leasing.ba
5.	UniCredit Leasing d.o.o. Sarajevo	Džemala Bijedića 2, Sarajevo	Denis Silajdžić	+ 387 33 721 750	16.03.2010	27	www.unicreditleasing.ba
6.	VB Leasing d.o.o. Sarajevo	Fra Anđela Zvizdovića 1, Sarajevo	Slobodan Vujić	+ 387 33 276 280	12.01.2010	36	www.vbleasing.ba
					UKUPNO	154	

Prilog 2. Pregled vlasničke strukture leasing društava na dan 31.12.2013.

LEASING DRUŠTVO	IME-NAZIV VLASNIKA	% udjela
ASA ALEASING d.o.o. Sarajevo	ASA FINANCE d.d. Sarajevo	17,19%
	ASA AUTO d.o.o. Sarajevo	33,81%
	ALEASING d.o.o. Ljubljana	49,00%
RAIFFEISEN LEASING d.o.o. Sarajevo	RAIFFEISEN LEASING INTERNATIONAL GmbH, Vienna	51,00%
	RAIFFEISEN BANK d.d. Sarajevo, BiH	49,00%
NLB LEASING d.o.o. Sarajevo	NLB d.d. Ljubljana	100,00%
S-LEASING d.o.o. Sarajevo	STEIERMAERKISCHE BANK UND SPARKASSEN AG, Graz	51,00%
	SPARKASSE BANK d.d. Sarajevo	49,00%
UNICREDIT LEASING d.o.o. Sarajevo	UNICREDIT LEASING S.p.A., Milan	100,00%
VB LEASING d.o.o. Sarajevo	VB LEASING INTERNATIONAL GmbH, Vienna	100,00%

Prilog 3. Pregled rezervi za zajmove leasing društava sa 31.12.2013. godine (u 000 KM)

Redni broj	Dani kašnjenja	Stopa rezervisanja	Iznos potraživanja	Ukupne rezerve
1	0-60	0,05%	21.288	11
2	60-90	5%	37.971	2.352
3	90-180	10%	7.845	785
4	180-270	30%	0	0
5	270-360	50%	0	0
6	preko 360	100%	4.379	4.379
UKUPNO			71.483	7.526

Prilog 4. Pregled rezervi za finansijski leasing sa 31.12.2013. (u 000 KM)

Dana kašnjenja	Stopa rezerviranja za finansijski leasing (pokretne stvari)	Stopa rezerviranja za finansijski leasing (nepokretne stvari)	Iznos potraživanja za pokretne stvari	Iznos potraživanja za nepokretne stvari	Iznos osnovice za pokretne stvari	Iznos osnovice za nepokretne stvari	Rezerve			Ukupne rezerve
							Za pokretne stvari	Za nepokretne stvari	Više obračunate i izdvojene rezerve	
0-60	0,50%	0,50%	274.512	25.135	48.746	4.274	244	21	436	701
60-90	10%	10%	20.424	17.986	3.671	42	367	4	14	385
90-180	50%	50%	27.854	5.840	15.263	540	7.632	270	1.523	9.424
preko 180	100%	75%	7.127	11.016	6.844	2.220	6.843	1.665	3.935	12.444
preko 360	100%	100%	347	0	347	0	347	0	0	347
UKUPNO			330.264	59.977	74.871	7.076	15.433	1.960	5.908	23.301

Prilog 5. Konsolidirana bilanca stanja (u 000 KM)

Red. broj	OPIS	31.12.2012		31.12.2013		% rasta 30.12.2013/ 31.12.2012
		Iznos	% u ukupnoj aktivni	Iznos	% u ukupnoj aktivni	
	AKTIVA					
1.	Novac i novčani ekvivalenti	14.916	2,15%	41.775	7,23%	180,07%
2.	Plasmani bankama	12.667	1,82%	15.461	2,67%	22,06%
3.	Potraživanja po finansijskom leasingu, neto	427.623	61,58%	367.182	63,52%	-14,13%
3a)	potraživanja po finansijskom leasingu, bruto	527.508	75,97%	446.269	77,20%	-15,40%
3b)	rezerve za gubitke	24.603	3,54%	23.301	4,03%	-5,29%
3c)	odgođeni prihodi po osnovi kamata	74.805	10,77%	55.504	9,60%	-25,80%
3d)	odgođeni prihodi po osnovi naknada	477	0,07%	282	0,05%	-40,88%
4.	Potraživanja od subsidijarnih osoba	2	0,00%	2	0,00%	0,00%
5.	Materijalna i nematerijalna imovina, neto	72.368	10,42%	33.783	5,84%	-53,32%
5a)	materijalna i nematerijalna imovina-vlastita sredstva	52.089	7,50%	13.696	2,37%	-73,71%
5b)	materijalna i nematerijalna imovina -operativnog leasinga	46.644	6,72%	42.375	7,33%	-9,15%
5c)	ispravka vrijednosti -vlastita sredstva	9.413	1,36%	5.210	0,90%	-44,65%
5d)	ispravka vrijednosti-operativni leasing	16.952	2,44%	17.078	2,95%	0,74%
6.	Dugoročne investicije	93	0,01%	119	0,02%	27,96%
7.	Ostala aktiva	166.695	24,01%	119.779	20,72%	-28,14%
7a)	Zajmovi, neto	106.269	15,30%	63.957	11,06%	-39,82%
7a1)	zajmovi (dospjela potraž.+nedospjela glavnica)	110.189	15,87%	71.483	12,37%	-35,13%
7a2)	rezerve za zajmove	3.920	0,56%	7.526	1,30%	91,99%
7b)	ostala aktiva	60.426	8,70%	55.822	9,66%	-7,62%
	UKUPNA AKTIVA	694.364	100,00%	578.101	100,00%	-16,74%
	PASIVA					
9.	Obveze po uzetim kreditima, neto	622.603	89,67%	520.625	90,06%	-16,38%
9a)	obveze po kratkoročnim kreditima	70.325	10,13%	65.064	11,25%	-7,48%
9b)	obveze po dugoročnim kreditima	553.134	79,66%	456.159	78,91%	-17,53%
9c)	unaprijed plaćeni troškovi i naknada	856	0,12%	598	0,10%	-30,14%
10.	Ostale obaveze	23.177	3,34%	21.514	3,72%	-7,18%
	UKUPNO OBVEZE	645.780	93,00%	542.139	93,78%	-16,05%
11.	Temeljni kapital	78.869	11,36%	90.502	15,66%	14,75%
12.	Rezerve	5.548	0,80%	8.829	1,53%	59,14%
13.	Akumulirana dobit/gubitak	-35.833	-5,16%	-63.369	-10,96%	76,85%
	UKUPNO KAPITAL	48.584	7,00%	35.962	6,22%	-25,98%
	UKUPNO PASIVA	694.364	100,00%	578.101	100,00%	-16,74%
	Otpisana potraživanja (početno stanje)	33.922	4,89%	66.057	11,43%	94,73%
	Novi otpis (+)	37.750	5,44%	23.545	4,07%	-37,63%
	Naplata (-)	5.449	0,78%	2.091	0,36%	-61,63%
	Trajni otpis (-)	166	0,02%	88	0,02%	-46,99%
	Otpisana potraživanja (krajnje stanje)	66.057	9,51%	87.423	15,12%	32,34%

Prilog 6. Konsolidovani račun dobiti i gubitka (u 000 KM)

Red. broj	OPIS	31.12.2012.		31.12.2013.		% rasta 31.12.2013/ 31.12.2012
		Iznos (000 KM)	% u ukupnim prihodima	Iznos (000 KM)	% u ukupnim prihodima	
	FINANCIJSKI PRIHODI I RASHODI					
1.	Prihodi od kamata	46.017	47,13%	37.801	58,34%	-17,85%
1a)	kamate po finansijskom leasingu	33.805	34,62%	28.741	44,35%	-14,98%
1b)	kamate na plasmane bankama	57	0,06%	192	0,30%	236,84%
1c)	naknade (za obradu leasing zahtjeva itd.)	1.866	1,91%	1.718	2,65%	-7,93%
1d)	ostali prihodi po kamatama	10.289	10,54%	7.150	11,03%	-30,51%
2.	Rashodi po kamatama	24.580	25,17%	16.487	25,44%	-32,93%
2a)	kamate na pozajmljena sredstva	23.764	24,34%	16.129	24,89%	-32,13%
2b)	naknade za obradu kredita	477	0,49%	358	0,55%	-24,95%
2c)	ostali rashodi po kamatama	339	0,35%	0	0,00%	-100,00%
3.	Neto prihodi od kamata	21.437	21,96%	21.314	32,89%	-0,57%
	OPERATIVNI PRIHODI I RASHODI					
4.	Operativni prihodi	51.621	52,87%	26.997	41,66%	-47,70%
4a)	naknade za izvršene usluge	98	0,10%	34	0,05%	-65,31%
4b)	naknade od operativnog najma	13.281	13,60%	11.800	18,21%	-11,15%
4c)	prihodi od prodaje leasing objekta, neto	830	0,85%	37	0,06%	-95,54%
4d)	ostali operativni prihodi	37.412	38,32%	15.126	23,34%	-59,57%
4d1)	prihodi od naplaćenih otpisanih potraživanja	29.111	29,82%	1.944	3,00%	-93,32%
4d2)	prihodi od opomena	576	0,59%	602	0,93%	4,51%
4d3)	ostalo	7.725	7,91%	12.580	19,41%	62,85%
5.	Operativni rashodi	43.286	44,33%	59.947	92,51%	38,49%
5a)	troškovi plaća i doprinosa	8.518	8,72%	8.537	13,17%	0,22%
5b)	troškovi poslovnog prostora	14.336	14,68%	12.300	18,98%	-14,20%
5c)	ostali operativni rashodi	20.432	20,93%	39.110	60,36%	91,42%
6.	Troškovi rezervi za gubitke	52.321	53,59%	28.580	44,11%	-45,38%
6a)	troškovi rezervi za gubitke finansijski leasing	31.762	32,53%	22.318	34,44%	-29,73%
6b)	troškovi rezervi za gubitke zajam	20.559	21,06%	6.262	9,66%	-69,54%
7.	Dobit prije poreza	-22.549	-23,09%	-40.216	-62,06%	78%
8.	porez na dobit	468	0,48%	442	0,68%	-5,56%
9.	Neto dobit	-23.017	-23,57%	-40.658	-62,75%	77%

Prilog 7. Rangiranje bilančne sume

31.12.2012					31.12.2013					
Rang	Leasing društvo	Bilančna suma (000 KM)	Udjel 2012.	Kumul. učešće	Rang	Leasing društvo	Bilančna suma (000 KM)	Udjel 31.12.2013.	Kumul. učešće	Indeks bilančne sume
1.	Raiffeisen Leasing d.o.o. Sarajevo	219.292	31,58%	31,58%	1.	Raiffeisen Leasing d.o.o. Sarajevo	192.559	33,31%	33,31%	88
2.	UniCredit Leasing d.o.o. Sarajevo	170.208	24,51%	56,09%	2.	UniCredit Leasing d.o.o. Sarajevo	153.919	26,62%	59,93%	90
3.	VB Leasing d.o.o. Sarajevo	113.128	16,29%	72,39%	3.	VB Leasing d.o.o. Sarajevo	110.709	19,15%	79,08%	98
4.	Asa ALeasing d.o.o. Sarajevo	58.405	8,41%	80,80%	4.	S-Leasing d.o.o. Sarajevo	53.651	9,28%	88,36%	109
5.	NLB Leasing d.o.o. Sarajevo	58.160	8,38%	89,17%	5.	Asa ALeasing d.o.o. Sarajevo	35.718	6,18%	94,54%	61
6.	S-Leasing d.o.o. Sarajevo	49.405	7,12%	96,29%	6.	NLB Leasing d.o.o. Sarajevo	31.545	5,46%	100,00%	54
7.	Euroleasing d.d. Mostar	25.766	3,71%	100,00%	7.	-	-	-	-	-
UKUPNO		694.364	100,00%		UKUPNO		578.101	100,00%		83

Prilog 8. Struktura i broj prigovora korisnika leasinga za 2013. godinu (po kvartalima)

Red. broj	Status prigovora	31. 3. 2013.				30. 6. 2013.				30. 9. 2013.				31. 12. 2013.				Ukupno u 2013. godini	Udjel u strukturi %
		Fizičke osobe	Pravne osobe	Ukupno I kvartal	Udjel u strukturi %	Fizičke osobe	Pravne osobe	Ukupno II kvartal	Udjel u strukturi %	Fizičke osobe	Pravne osobe	Ukupno III kvartal	Udjel u strukturi %	Fizičke osobe	Pravne osobe	Ukupno IV kvartal	Udjel u strukturi %		
1.	Pozitivno riješen prigovor	3	9	12	35,30%	1	6	7	30,40%	2	5	7	19,50%	0	3	3	17,60%	29	26,40%
2.	Negativno riješen prigovor	12	9	21	61,80%	3	9	12	52,20%	7	14	21	58,30%	1	11	12	70,60%	66	60,00%
3.	Prigovor u procesu obrade	0	0	0	0,00%	2	1	3	13,00%	0	7	7	19,40%	0	0	0	0,00%	10	9,10%
4.	Prigovor u procesu obrade duže od 30 dana	0	0	0	0,00%	0	1	1	4,40%	0	0	0	0,00%	0	0	0	0,00%	1	0,90%
5.	Primljen zahtjev Agencije za izjašnjenje	0	1	1	2,90%	0	0	0	0,00%	0	1	1	2,80%	0	2	2	11,80%	4	3,60%
UKUPNO		15	19	34	100,00%	6	17	23	100,00%	9	27	36	100,00%	1	16	17	100,00%	110	100,00%